

Ορτάκιοϊ

Summary :

Χωριό στις ευρωπαϊκές ακτές του Βοσπόρου με μεικτό πληθυσμό από Ελληνορθόδοξους, Εβραίους, μουσουλμάνους και Αρμενίους. Σημαντική ήταν η εβραϊκή παρουσία στον οικισμό, ενώ οι ελληνορθόδοξοι (οι μόνοι κάτοικοι του χωριού μέχρι την έλευση Εβραίων και μουσουλμάνων τον 16ο αιώνα) αυξήθηκαν ιδιαίτερα κατά το 19ο αιώνα για να υποστούν συρρίκνωση στη διάρκεια του 20ου. Η ελληνορθόδοξη κοινότητα συντηρούσε σχολεία και αρκετούς συλλόγους.

Other Names

Άγιος Φωκάς, Μεσαχώρι

Geographical Location

Κωνσταντινούπολη, Βόσπορος

Historical Region

Βόσπορος

1. Τοποθεσία – Ονομασία

Στους Βυζαντινούς χρόνους, η περιοχή ονομαζόταν Άγιος Φωκάς λόγω του ομώνυμου μοναστηριού. Στο «Ορτάκιοϊ κοινός, και Άγιος Φωκάς παρ' ημών καλούμενος», βρισκόταν η συγκεκριμένη μονή, που είχε οικοδομηθεί από τον αυτοκράτορα Βασίλειο, τον επονομαζόμενο Μακεδόνα. Η μονή αυτή καταστράφηκε τα χρόνια της [Άλωσης](#) και «αντ' εκείνης, μετά την Άλωσιν, παρά των ημετέρων η πενιχρά εκκλησία εκτίσθη». ¹ Η περιοχή στη συνέχεια πήρε το όνομα Ορτάκιοϊ (Μεσαχώρι), επειδή βρισκόταν ανάμεσα στο φρούριο Ρουμλί Χισάρ και την ευρύτερη περιοχή της [Κωνσταντινούπολης](#). ²

Σύμφωνα με τον Petrus Gyllius, η πεδιάδα όπου βρίσκεται ο οικισμός και ειδικά οι κήποι της περιοχής, οι οποίοι ήταν κοντά στις εκβολές του ποταμού που διέσχιζε την κοιλάδα, ήταν πολύ εύφορη και παρήγε τα ωραιότερα λαχανικά και οπωρικά. Ο Gyllius αναφέρει επίσης ότι το λιμάνι του χωριού ήταν πολυσύγχαστο. ³

2. Πληθυσμός

Μέχρι το 16ο αιώνα το χωριό κατοικούνταν μόνο από χριστιανούς. Τον αιώνα αυτό όμως εγκαταστάθηκαν πολλοί [Εβραίοι](#) που είχαν εξοριστεί από την Ισπανία. Την ίδια εποχή ήρθαν και μουσουλμάνοι. ⁴ Ο Σκαρλάτος Βυζάντιος αναφέρει χαρακτηριστικά: «Μέχρι του Μεγάλου Σουλεϊμάνου κατοικείτο υπό χριστιανών μόνον και Ιουδαίων· τότε δε ο μέγας αυτού Δεφτερδάρ πασάς έκτισεν εν τη παραλία αυτού τζαμίον, μετά του οποίου ηνώθη έπειτα και εν άλλο μικρότερον, κτίσμα του Μπαλτατζή-Μαχμούδ αγά». ⁵ Την ίδια ακριβώς πληροφορία συναντάμε και στον προγενέστερο Εβλιγιά Τσελεμπί, ο οποίος σημειώνει ότι πριν από την οικοδόμηση του εν λόγω τζαμιού από το Δεφτερδάρ Ιμπραχίμ πασά και το μετέπειτα εποικισμό του χωριού από Οθωμανούς, το Ορτάκιοϊ κατοικούνταν αποκλειστικά από χριστιανούς. ⁶

Σύμφωνα με τον Ερέμια Τσελεμπί Κιομουρτζιάν, οι κάτοικοι του Μεσαχωρίου του 17ου αιώνα στην πλειονότητά τους ήταν Εβραίοι. Υπήρχαν κοινότητες Ρωμιών και Αρμενίων, ενώ οι μουσουλμάνοι ήταν λίγοι. Ο Κιομουρτζιάν αναφέρει επίσης ότι στο χωριό καλλιεργούνταν αγκινάρες. ⁷

Το Ορτάκιοϊ διατηρούσε μέχρι και τον 20ό αιώνα τον «κοσμοπολίτικο» χαρακτήρα του. «Ο πληθυσμός του χωριού σύγκεται εξ Οθωμανών, Ελλήνων, Αρμενίων και Ιουδαίων· υπάρχουν δε εκκλησάκια: των Ορθοδόξων (Άγιος Φωκάς) και των Αρμενίων (της Θεοτόκου) ως και Συναγωγή». ⁸ Ο εβραϊκός πληθυσμός του Ορτάκιοϊ αυξήθηκε περαιτέρω όταν το 1921 πολλοί Εβραίοι που μετανάστευσαν από τη Ρωσία εγκαταστάθηκαν στην περιοχή. Το 1936 η εβραϊκή κοινότητα του Ορτάκιοϊ έφτανε τις 700 οικογένειες. ⁹

Ορτάκιοι

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Οικουμενικού Πατριαρχείου, το 1949 στην εν λόγω κοινότητα ζούσαν 156 οικογένειες.¹⁰ Λίγα χρόνια αργότερα, το 1955, σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει ο Χριστόφορος Χρηστίδης από το προσωπικό του αρχείο, στην κοινότητα του Ορτάκιοι κατοικούσαν 180 οικογένειες.¹¹ Σταδιακά και αυτή η κοινότητα άρχισε να παρακμάζει δημογραφικά τόσο λόγω της μετακίνησης προς πιο κεντρικές κοινότητες της πόλης, κυρίως μετά [τα γεγονότα της 6ης-7ης Σεπτεμβρίου 1955](#), όσο και λόγω των αντιμειονοτικών μέτρων που υιοθετήθηκαν στο πλαίσιο όξυνσης των διμερών σχέσεων Ελλάδας και Τουρκίας τις επόμενες δεκαετίες, με κύρια αιτία το Κυπριακό.

3. Εκκλησία – Αγίασμα

Η [εκκλησία](#) του Αγίου Φωκά ξαναχτίστηκε μετά την Άλωση περίπου στο ίδιο σημείο όπου βρίσκεται και σήμερα. Το 1719 μια μεγάλη πυρκαγιά κατέστρεψε σημαντικό μέρος του χωριού και την εκκλησία. Η εκκλησία ανεγέρθηκε αμέσως αλλά το 1819 μία νέα πήρε τη θέση της. Ο ναός απέκτησε τη σημερινή μορφή του το 1856.¹²

Το [αγίασμα](#) του Αγίου Γεωργίου βρίσκεται στην ομώνυμη εκκλησία όπου υπάρχει και το [νεκροταφείο](#) της ορθόδοξης κοινότητας. Σύμφωνα με το Σκαρλάτο Βυζάντιο, το αγίασμα υπήρχε από τη Βυζαντινή περίοδο. Ο Κιομουρτζιάν το αναφέρει υπογραμμίζοντας ότι ήταν θαυματουργό.¹³ Το 18ο αιώνα ο Ιντζιτζιάν αναφέρει ότι την ημέρα της πανηγύρεως του αγιάσματος, δηλαδή στις 23 Απριλίου, μαζεύονταν αρκετός κόσμος. Το 1838, με [φιρμάνι](#) του σουλτάνου Μαχμούτ Β', πάνω από το αγίασμα χτίστηκε η ξύλινη εκκλησία του Αγίου Γεωργίου. Άλλα δύο σημαντικά αγιάσματα της περιοχής ήταν της Αγίας Παρασκευής και του Αγίου Φωκά.¹⁴

Μετά την ανέγερση του παλατιού Ντολμαμπαχτσέ καθώς και των ανακτόρων του Τσιραγάν στα μέσα του 19ου αιώνα, το Ορτάκιοι αναπτύχθηκε ραγδαία και άλλαξε μορφή. Μέχρι τότε ουσιαστικά ήταν ένα σχετικά ασημαντό χωριό που ο πληθυσμός του αποτελούνταν από κηπουρούς, ψαράδες, καϊκτσήδες κτλ.¹⁵ Από το 19ο αιώνα αυξήθηκαν σημαντικά οι ορθόδοξοι της περιοχής.

Σήμερα η περιοχή έχει ενσωματωθεί στον αστικό ιστό ως προάστιο της Κωνσταντινούπολης. Ιδιαίτερα γνωστή είναι για το περίφημο τζαμί της, χτισμένο στα μέσα του 19ου αιώνα σε νεο-μπαρόκ τεχνοτροπία. Από το Ορτάκιοι ξεκινά η γέφυρα του Βοσπόρου που ενώνει οδικά την Ευρώπη με την Ασία.

4. Εκπαίδευση – Σύλλογοι

Το 1798 η κοινότητα κατασκεύασε ένα ξύλινο κτίσμα κοντά στο νεκροταφείο που φιλοξένησε το σχολείο της κοινότητας. Το 1876 ανεγέρθηκε νέο σχολείο.¹⁶ Το 1884 η κοινότητα του Μεσαχωρίου συντηρούσε ένα δημοτικό με 110 μαθητές, ένα ελληνικό σχολείο με 40 μαθητές και ένα παρθεναγωγείο με 80 μαθήτριες. Συνολικά ο αριθμός των μαθητών και μαθητριών έφτανε στους 230.¹⁷ Το 1905 η κοινότητα συντηρούσε δύο σχολεία, ένα δημοτικό και ένα παρθεναγωγείο.¹⁸ Κατά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο, το σχολείο της κοινότητας έκλεισε λόγω έλλειψης πόρων. Το 1949 επαναλειτούργησε με μόλις 20 μαθητές. Κατά το έτος 1954-1955 είχε περίπου 40 μαθητές.¹⁹ Το 1955 διέθετε ένα πεντατάξιο δημοτικό σχολείο, ένα σχολικό συσσίτιο, μία φιλόπρωχο αδελφότητα και ένα δραστήριο μορφωτικό σύνδεσμο.²⁰

Ανάμεσα στις αδελφότητες της κοινότητας ξεχωρίζουμε τη Φιλόπρωχο Αδελφότητα Κυριών «Αγία Βαρβάρα», η οποία είχε αναπτύξει σημαντική δράση. Η αδελφότητα αυτή το 1949 άλλαξε το όνομά της σε Φιλόπρωχο Αδελφότητα των Κυριών της Κοινότητας Αγίου Φωκά.²¹ Στις αρχές του 20ού αιώνα υπήρχε ακόμα Αθλητικός Γυμναστικός Σύλλογος των νέων υπό το όνομα «Φειδιππίδης», η Φιλεκπαιδευτική και Φιλανθρωπική Αδελφότητα «Ορθοδοξία» και η Φιλόπρωχος και Φιλεκπαιδευτική Αδελφότητα «Άγιος Γεώργιος».²² Το 1949 συστάθηκε ο Μορφωτικός Σύνδεσμος Ορτάκιοι.²³

Ορτάκιοϊ

1. Κωνσταντινιάς Παλαιά τε και Νεωτέρα, *Συνταχθείσα Παρά Ανδρός Φιλολόγου και Φιλαρχειολόγου* (Βενετία 1824), σελ. 129.
2. Τσαπακές, Γ.Ι., *Ιστορικοί Μελέται Περί Αποικίσεως του Μεσαχώρου (Ορτάκιοϊ) εν τω Βοσπόρω και Ανεγέρσεως του Ιερού Ναού του Αγίου Φωκά* (Αθήνα 2007), σελ. 51.
3. Gyllius, P., *İstanbul Boğazi (De Bosporo Thracio), Eren* (İstanbul 2000), σελ. 96.
4. Τσαπακές, Γ.Ι., *Ιστορικοί Μελέται Περί Αποικίσεως του Μεσαχώρου (Ορτάκιοϊ) εν τω Βοσπόρω και Ανεγέρσεως του Ιερού Ναού του Αγίου Φωκά* (Αθήνα 2007), σελ. 51-52.
5. Βυζάντιος, Σ., *Η Κωνσταντινούπολις. Περιγραφή Τοπογραφική, Αρχαιολογική και Ιστορική* (Αθήνα 1862), σελ. 103.
6. Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi 1-2* (İstanbul 1975), σελ. 313.
7. Kömürçyan, E.Ç., *İstanbul Tarihi. XVII. Asırda İstanbul* (İstanbul 1988), σελ. 40-41.
8. Βουτυράς, Σ.Ι. – Καρύδης, Γ., *Λεξικόν Ιστορίας και Γεωγραφίας* (Κωνσταντινούπολις 1881), σελ. 966.
9. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi 6* (İstanbul 1994), βλ. λ. “Ortaköy”, σελ. 141.
10. Σταματόπουλος, Κ.Μ., *Η τελευταία αναλαμπή. Η κωνσταντινουπολίτικη ρωμηοσύνη στα χρόνια 1948-1955* (Αθήνα 1996), σελ. 290.
11. Χρησιτίδης, Χ., *Τα Σεπτεμβριανά* (Αθήνα 2000), σελ. 300.
12. Τσαπακές, Γ.Ι., *Ιστορικοί Μελέται Περί Αποικίσεως του Μεσαχώρου (Ορτάκιοϊ) εν τω Βοσπόρω και Ανεγέρσεως του Ιερού Ναού του Αγίου Φωκά* (Αθήνα 2007), σελ. 58-70· Γκίνης, Ν. – Στράτος, Κ., *Εκκλησίες της Κωνσταντινούπολης* (Αθήνα 1999), σελ. 122-123.
13. Kömürçyan, E.Ç., *İstanbul Tarihi. XVII. Asırda İstanbul* (İstanbul 1988), σελ. 41.
14. Ατζέμογλου, Ν., *Τα Αγιάσματα της Πόλης* (Αθήνα 1990), σελ. 101-104.
15. Μήλλας, Α., *Σφραγίδες Κωνσταντινουπόλεως. Ενορίες Αγιωτάτης Αρχιεπισκοπής* (Αθήνα 1996), σελ. 448.
16. Τσαπακές, Γ.Ι., *Ιστορικοί Μελέται Περί Αποικίσεως του Μεσαχώρου (Ορτάκιοϊ) εν τω Βοσπόρω και Ανεγέρσεως του Ιερού Ναού του Αγίου Φωκά* (Αθήνα 2007), σελ. 137-139.
17. Vassiadis, G.A., *The Syllogos Movement of Constantinople and Ottoman Greek Education, 1861-1923* (Athens 2007), σελ. 275.
18. *Ημερολόγιον των Εθνικών Φιλανθρωπικών Καταστημάτων του Έτους 1906* (Κωνσταντινούπολις 1905), σελ. 198.
19. Τσαπακές, Γ.Ι., *Ιστορικοί Μελέται Περί Αποικίσεως του Μεσαχώρου (Ορτάκιοϊ) εν τω Βοσπόρω και Ανεγέρσεως του Ιερού Ναού του Αγίου Φωκά* (Αθήνα 2007), σελ. 141-142.
20. Χρησιτίδης, Χ., *Τα Σεπτεμβριανά* (Αθήνα 2000), σελ. 300.
21. Τσαπακές, Γ.Ι., *Ιστορικοί Μελέται Περί Αποικίσεως του Μεσαχώρου (Ορτάκιοϊ) εν τω Βοσπόρω και Ανεγέρσεως του Ιερού Ναού του Αγίου Φωκά* (Αθήνα 2007), σελ. 143.
22. Μήλλας, Α., *Σφραγίδες Κωνσταντινουπόλεως* (Αθήνα 1996), σελ. 450.

Ορτάκιοϊ

23. Τσαπακές, Γ.Ι., *Ιστορικά Μελέται Περί Αποικήσεως του Μεσαχώρου (Ορτάκιοϊ) εν τω Βοσπόρω και Ανεγέρσεως του Ιερού Ναού του Αγίου Φωκά* (Αθήνα 2007), σελ. 145-147.

Bibliography :

	Σταματόπουλος Κ.Μ. , <i>Η τελευταία αναλαμπή. Η κωνσταντινουπολίτικη ρωμηοσύνη στα χρόνια 1948-1955</i> , Αθήνα 1996
	Μήλλας Α. , <i>Σφραγίδες Κωνσταντινουπόλεως. Ενορίες Αγιοτάτης Αρχιεπισκοπής</i> , Αθήνα 1996
	<i>Ημερολόγιον των Εθνικών Φιλανθρωπικών Καταστημάτων του έτους 1906</i> , Κωνσταντινούπολις 1905
	Χρηστίδης Χ. , <i>Τα Σεπτεμβριανά</i> , Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, Αθήνα 2000
	Ατζέμογλου Ν. , <i>Τα Αγιάσματα της Πόλης</i> , Αθήνα 1990
	Βυζάντιος Σ. , <i>Η Κωνσταντινούπολις. Περιγραφή Τοπογραφική, Αρχαιολογική και Ιστορική</i> , Β, Ανδρέας Κορομηλάς, Αθήνα 1862
	Çelebi E. , <i>Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 1-2</i> , Neşriyat, Ü. (ed.), İstanbul 1975
	Σπράτος Κ., Γκίνης Ν. , <i>Εκκλησίες της Κωνσταντινούπολης</i> , Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1999
	Körmürçüyan E.Ç. , <i>İstanbul Tarihi. XVII asırda İstanbul</i> , İstanbul 1988
	Gyllius P. , <i>İstanbul Boğazi (De Bosporo Thracio)</i> , Eren, İstanbul 2000
	Vassiadis G. , <i>The Syllagos Movement of Constantinople and Ottoman Greek Education. 1861-1923</i> , Centre For Asia Minor Studies, 2007 Athens
	Τσαπακές Γ. , <i>Ιστορικά Μελέται Περί Αποικήσεως του Μεσαχώρου (Ορτάκιοϊ) εν τω Βοσπόρω και Ανεγέρσεως του Ιερού Ναού του Αγίου Φωκά</i> , Αθήνα 2007
	Καρύδης Γ., Βουτυράς Σ.Ι. , <i>Λεξικόν Ιστορίας και Γεωγραφίας</i> , Βουτυράς Σ. και Σα, Κωνσταντινούπολις 1881

Webliography :

	Ecumenical Patriarchate http://www.ec-patr.org/afieroma/churches/index.php?lang=en
	ΡΩΜΑΙΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ http://www.phs.uoa.gr/dlab/rum_com1.htm#Το_Ιστορικό_του_Προγράμματος

Glossary :

	αγίασμα, το Το αγιασμένο νερό, αλλά και ο ιερός χώρος απ' όπου αναβλύζει το ιαματικό ύδωρ, το οποίο οι πιστοί πίνουν ή ραντίζονται με αυτό ή ακόμα λούζονται μέσα σε αυτό για να θεραπευτούν. Τα παλαιοχριστιανικά και βυζαντινά αγιάσματα μπορούν να διακριθούν σε αγιάσματα ενωμένα με τις φιάλες των βασιλικών, σε αγιάσματα με λουτρώνες, σε μαρτύρια με αγιάσματα και σε αυτοτελή αγιάσματα.
	φιρμάνι, το

Ορτάκιοϊ

Σουλτανικό διάταγμα το οποίο έφερε το μονόγραμμα-υπογραφή του σουλτάνου (τουγράς).

Sources

Κωνσταντινιάς Παλαιά και Νεωτέρα, Συνταχθείσα Παρά Ανδρός Φιλολόγου και Φιλαρχαιολόγου (Βενετία 1824).

Βουτυράς, Σ.Ι. – Καρύδης, Γ., Λεξικόν Ιστορίας και Γεωγραφίας (Κωνσταντινούπολις 1881).

Gyllius, P., *İstanbul Boğazi (De Bosporo Thracio), Eren* (İstanbul 2000).

Βυζάντιος, Σ., *Η Κωνσταντινούπολις. Περιγραφή Τοπογραφική, Αρχαιολογική και Ιστορική* (Αθήναι 1862).

Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi* 1-2 (İstanbul 1975).

Kömürciyan, E.Ç., *İstanbul Tarihi. XVII. Asırda İstanbul* (İstanbul 1988).

Ημερολόγιον των Εθνικών Φιλανθρωπικών Καταστημάτων του Έτους 1906 (Κωνσταντινούπολις 1905).